

УДК 330.322:556.18

В. А. Голян,

д. е. н., професор, заступник директора з науково-організаційної роботи, завідувач відділу проблем економіки земельних і лісових ресурсів, Державна установа "Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України", м. Київ

І. І. Андросчук,

громадська організація "Європейський аналітичний центр", м. Луцьк

ІНВЕСТИЦІЇ У СФЕРУ ВОДОКОРИСТУВАННЯ: ІНСТИТУЦІОНАЛЬНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТА СЕКТОРАЛЬНІ ПРІОРИТЕТИ

V. Golyan,

Doctor of Science (Econ.), Professor, Deputy Director for scientific and organizational work, Head of the Department Economic Issues of Land and Forest Resources, Public Institution "Institute of Environmental Economics and Sustainable Development National Academy of Sciences of Ukraine", Kyiv

I. Androshchuk,

Non-governmental organization "European Analytical Centre", Lutsk

INVESTMENTS IN THE FIELD OF WATER USE: INSTITUTIONAL PROVIDING AND SECTORAL PRIORITIES

У статті розглянуто форми, методи та джерела фінансування інвестицій у сфері водокористування в умовах недосконалості інституціонального забезпечення володіння, користування та розпоряджання водними ресурсами та об'єктами водогосподарської інфраструктури. Визначено передумови нарощення обсягів інвестиційного забезпечення основних сегментів сфери водокористування в Україні, а саме: водопровідно-каналізаційного, водогосподарсько-меліоративного та промислового водокористування.

Проаналізовано рівень покриття капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів фіскальними платежами, які пред'являються за спеціальне використання води та скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, за період з 2000 по 2014 рік, що дало можливість виявити зрушення в структурі джерел інвестиційного забезпечення, виходячи з макроекономічної ситуації в країні. Досліджено структуру джерел фінансування капітальних інвестицій в очищення зворотних вод та захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод у 2006 та 2013 роках, що показало збереження найбільшої питомої ваги власних коштів підприємств, організацій, установ і коштів Державного та місцевих бюджетів України.

Обґрунтовано заходи нарощення обсягів інвестицій у сферу водокористування через інституціоналізацію сучасних норм, правил та специфікацій здійснення водогосподарських і водоохоронних робіт, корпоратизацію підприємств водного господарства, водопостачання та водовідведення, комерціалізацію надання водогосподарських послуг, сек'юритизацію водних і водогосподарських активів, диверсифікацію форм, методів і джерел інвестиційної діяльності.

Forms, methods and sources of investment financing in the field of water use in conditions of imperfection institutional providing of possession, use and disposal of water resources and objects of water management infrastructure are reviewed in the article. Preconditions for increasing the volume of investments in major segments of the sphere of water use in Ukraine, such as water supply and sewerage, water management and ameliorative, and industrial water use are determined.

The level of coverage of capital investment in reproduction and protection of water resources by fiscal payments that apply for the special use of water and discharges of pollutants into water bodies during from 2000 to 2014 is analyzed, that made it possible detect changes in the structure of sources of investment providing based on the macroeconomic situation in the country. The structure of the sources of funding for capital investment in purification of reverse waters and the protection and rehabilitation of soil, groundwater and surface water in 2006 and 2013 are investigated, it has shown preservation largest proportion of own funds of enterprises, organizations, institutions and funds of State and local budgets of Ukraine.

The measures of increasing the volume of investments into sphere of water use by institutionalizing modern norms, rules and specifications of implementation of water management and water conservation works, corporatization of enterprises of water management, water supply and sewerage, commercialization of water management services, securitization water and water management assets, diversification of forms, methods and sources of investment are substantiated.

Ключові слова: інвестиції, водокористування, інституціональне забезпечення, рентна плата, екологічний податок, диверсифікація.

Key words: investments, water use, institutional providing, rental payment, environmental tax, diversification.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

Однією з головних проблем раціоналізації господарського освоєння водно-ресурсного потенціалу та модернізації водогосподарської інфраструктури є нарощення обсягів інвестицій в реалізацію водогосподарських і водоохоронних проектів у різних сегментах національного господарства, де водні ресурси відіграють роль засобів виробництва і предметів праці, а також компонента, що забезпечує виробничий процес. В окремих сегментах водогосподарського комплексу (водне господарство, водогосподарсько-меліоративний і водопровідно-каналізаційний підкомплекс, промислове водокористування, мала гідроенергетика) наявні конкретні форми, методи і джерела інвестиційного забезпечення, які визначаються власністю на водні та водогосподарські об'єкти, а також роллю водних ресурсів у відтворювальному процесі.

Чи не вирішальним чинником активізації інвестиційної діяльності у сфері водокористування виступає інституціональне забезпечення процесів володіння, користування та розпоряджання водними ресурсами та об'єктами водогосподарської і водоохоронної інфраструктури. Фактично сьогодні у сфері водокористування сформувались державний, корпоративний та комунальний сектори, а також сектор домашніх господарств — маютьяся на увазі водні та водогосподарські об'єкти, які перебувають у приватній власності громадян. Виходячи з форми власності на водні та водогосподарські об'єкти і формується специфікація форм, методів та джерел інвестування проектів модернізації, реконструкції та технічного переоснащення водогосподарської інфраструктури і відтворення водно-ресурсного потенціалу у відповідних сегментах сфери водокористування: водопровідно-каналізаційному, водогосподарсько-меліоративному та промислового водокористування.

На жаль, невпорядкованість відносин щодо володіння та користування водними і водогосподарськими активами не дає можливості повною мірою використати наявні у світовій практиці методи, форми та джерела інвестиційного забезпечення сфери водокористування, що призводить до перманентного інвестиційного дефіциту і консервує високий рівень фізичного спрацювання об'єктів водогосподарської інфраструктури, який є причиною надмірного техногенного впливу на водно-ресурсні джерела.

Тому при виборі секторальних пріоритетів інвестиційної діяльності варто враховувати весь спектр інституціональних обмежень, які не дають можливості диверсифікувати джерела інвестиційного забезпечення проектів відтворення водно-ресурсного потенціалу та модернізації об'єктів водогосподарської інфраструктури. Тим більше, що в практиці інвестиційної діяльності в останні періоди не відбулося проривних позитивних змін і власні кошти підприємств, організацій та установ, а також кошти Державного та місцевих бюджетів виступають основними джерелами фінансування проектів відновлення водних джерел та водогосподарських об'єктів.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Формуванню методологічного інструментарію інвестиційного забезпечення сфери водокористування, а також інституціональному забезпеченню диверсифікації форм, методів та джерел інвестування водогосподарських та водоохоронних проектів присвячено значну кількість наукових праць вітчизняних вчених [2—5], але не повною мірою ідентифіковано секторальні пріоритети залучення інвестицій у відтворення водно-ресурсного потенціалу та розбудову водогосподарської інфраструктури.

В окремих працях обґрунтовується доцільність імплементації позитивного зарубіжного досвіду щодо застосування механізмів інвестування екологічної реструктуризації водогосподарського комплексу, висловлюються пропозиції стосовно налагодження партнерських відносин між державою та підприємницькими структурами з приводу використання водних і водогосподарських об'єктів [1; 6].

Особливо ускладнене вирішення проблеми перегляду форм і методів інвестиційного забезпечення модернізації водопровідно-каналізаційного господарства, реінжинірингу гідротехнічних споруд меліоративних систем у зоні зрошення та осушення, упровадження систем оборотного водопостачання у промислому секторі. Також недостатньо дослідженим є взаємозв'язок між величиною капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів та надходженнями водно-ресурсних платежів та екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти до Зведеного бюджету України.

ЦІЛІ СТАТТІ

Цілями публікації є визначення можливих форм, методів та джерел інвестиційного забезпечення сфери

водокористування, встановлення рівня покриття надходженнями зборів (рентної плати) за спеціальне використання води та екологічного податку за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів, визначення напрямів нарощення інвестицій у відтворення водно-ресурсного потенціалу і модернізацію, реконструкцію та технічне переоснащення об'єктів водогосподарської і водоохоронної інфраструктури.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Впродовж останніх років необхідність нарощення обсягів інвестиційного забезпечення сфери водокористування в Україні особливо актуалізувалася, оскільки бюджетне фінансування утримання водогосподарських організацій є недостатнім, водоохоронних заходів — часто має не превентивний, а відшкодувальний характер, низька інвестиційна привабливість більшості водогосподарських активів не сприяє припливу інвестицій як вітчизняних, так і закордонних підприємницьких структур, міжнародних фінансово-кредитних організацій, урядів іноземних держав, інституціональних інвесторів.

Інвестиційне забезпечення сфери водокористування в Україні пов'язується з вирішенням комплексу проблем фінансового та інституціонального характеру. Значною мірою темпи зростання та обсяги залучення інвестицій у цю галузь детермінуються її багатофункціональністю та високим рівнем диверсифікованості, оскільки водні ресурси та водогосподарські об'єкти відіграють важливу роль у відтворювальному процесі багатьох секторів національного господарства. Інституціональні обмеження щодо вибору методів, форм та джерел інвестиційного забезпечення також зумовлені домінуванням державної форми власності на більшість водних і водно-господарських активів, низьким рівнем капіталізації і відсутністю резервів для нарощення капітальних інвестицій у водоохоронні об'єкти великими підприємствами-водокористувачами, а також відсутністю інвестиційної складової при встановленні тарифів на послуги водопостачання та водовідведення.

Оскільки сфера водокористування є складним поліфункціональним утворенням, в окремих її сегментах (водопровідно-каналізаційному, водогосподарсько-меліоративному, промисловому) сформовані специфічні інституціональні передумови для нарощення обсягів інвестиційного забезпечення відтворення й охорони водних ресурсів та модернізації об'єктів водогосподарської інфраструктури (рис. 1).

У водогосподарсько-меліоративному сегменті інвестиційна діяльність держави переважно зорієнтована на фінансування заходів по утриманню та ремонту загальнодержавних та міжгосподарських мереж гідротехнічних споруд, нові власники внутрішньогосподарських мереж гідротехнічних споруд не мають достатньої концентрації інвестиційних ресурсів для їх техніко-технологічної модернізації. У промисловому водокористуванні великі водокористувачі-промислові підприємства повільно впроваджують оборотні системи водопостачання та модернізують очисні споруди у зв'язку з обмеженістю внутрішніх та неможливістю залучити зовнішні інвестиції, а також з відсутністю відповідних стимулів,

які спонукали б їх впроваджувати маловодні та безводні технології.

У водопровідно-каналізаційному сегменті підприємства комунального водопостачання не мають змоги в тарифи за постачання та відведення води закладати інвестиційну складову внаслідок високого рівня затратності послуг водопостачання та водовідведення, що не дає можливості прискорити оновлення водопровідно-каналізаційних мереж, щоб знизити частку фізично спрацьованого та морально застарілого обладнання. Також повільно поширюється позитивний досвід запровадження нових інституціональних форм задоволення місцевих потреб у водопостачанні та водовідведенні.

Сьогодні основними джерелами інвестиційного забезпечення сфери водокористування є Державний та місцеві бюджети України, а також власні кошти підприємств, організацій та установ. Частка інших джерел є незначною у зв'язку з наявними інституціональними обмеженнями щодо вільного обороту водних та водогосподарських активів. Виходячи з цього, величина інвестиційного забезпечення водокористування значною мірою пов'язана з результативністю фінансування водогосподарських та водоохоронних проектів зі Зведеного бюджету України, що, у свою чергу, кореспондується з результативністю стягнення фіскальних платежів за спеціальне використання води та скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти.

Упродовж 2000—2014 рр. у динаміці покриття капітальних інвестицій на відтворення та охорону водних ресурсів, що розраховувалися як сума капітальних інвестицій на очищення зворотних вод та реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод, фіскальними платежами, котрі пред'являються за спеціальне використання води та скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, не спостерігалось чіткої тенденції. У 2001 році порівняно з попереднім рівень покриття капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів фіскальними платежами збільшився до 66,4 % (рис. 2), а у період з 2001 по 2008 рр. — коливався в межах 36,2—66,4 %, що пояснюється стабільністю в цей період, можливістю підприємницьких структур відносно значний обсяг власних коштів спрямовувати в реалізацію водогосподарських та водоохоронних проектів унаслідок макроекономічної стабілізації.

Саме це зумовило зменшення рівня покриття за рахунок скорочення частки капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів, профінансованих за рахунок державного та місцевих бюджетів.

Починаючи з 2008-го і завершуючи 2013 роком, за винятком 2011-го, спостерігалась чітка тенденція підвищення рівня покриття капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів фіскальними платежами, які пред'являються за спеціальне використання води та скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти й акумулюються в загальному та спеціальному фондах відповідних бюджетів. Якщо 2008 року цей показник становив 37,7 %, 2010 — 91,7, 2012 — 103,9, то 2013 р. він збільшився до 137,3 %. Це зумовлено скороченням у цілому загального обсягу капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів у зв'язку з поглибленням економічної кризи, яка призвела до зменшення обсягів фінансування водогосподарських та во-

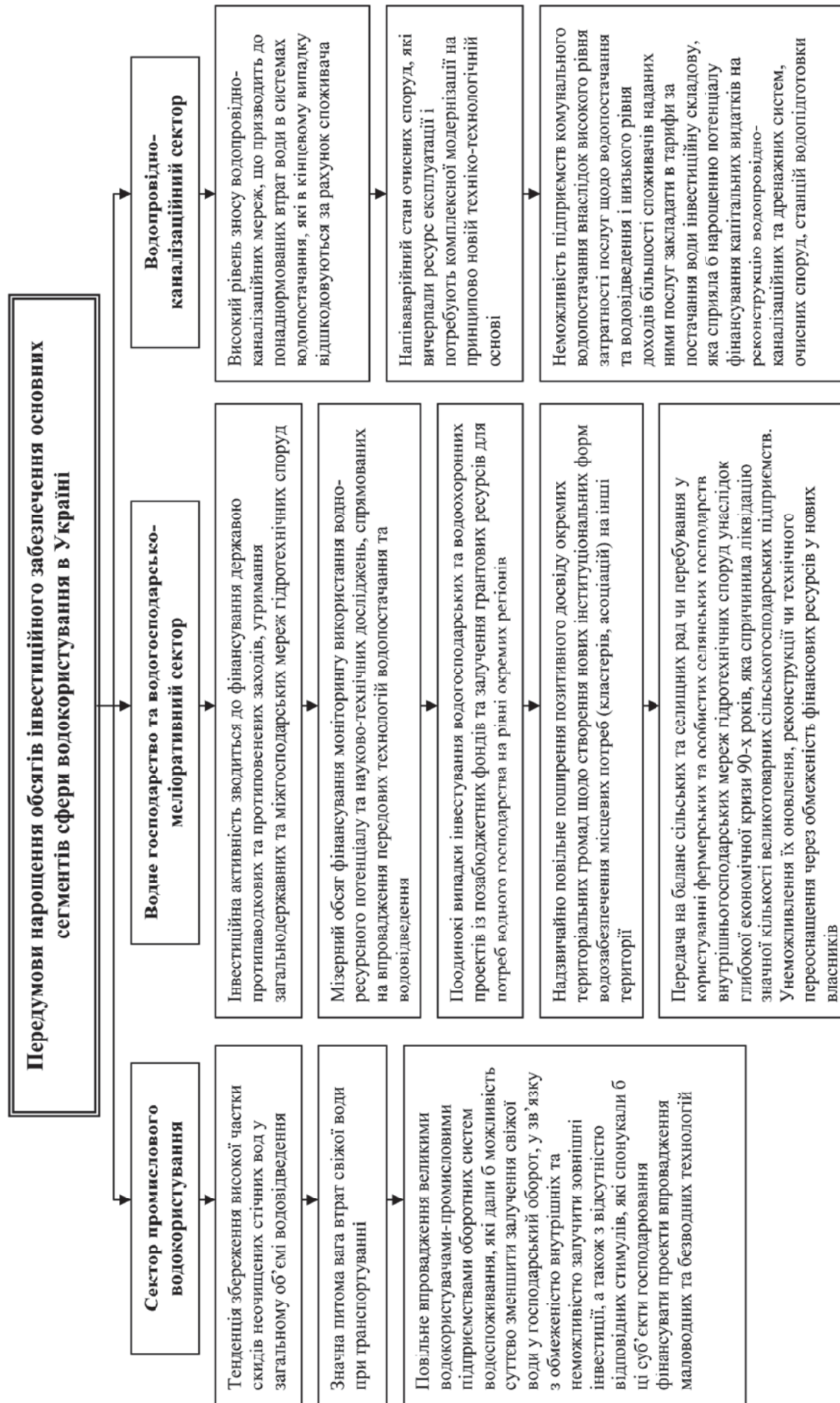

Рис. 1. Характерні ознаки інвестування водогосподарських і водоохоронних проектів

Розроблено авторами.

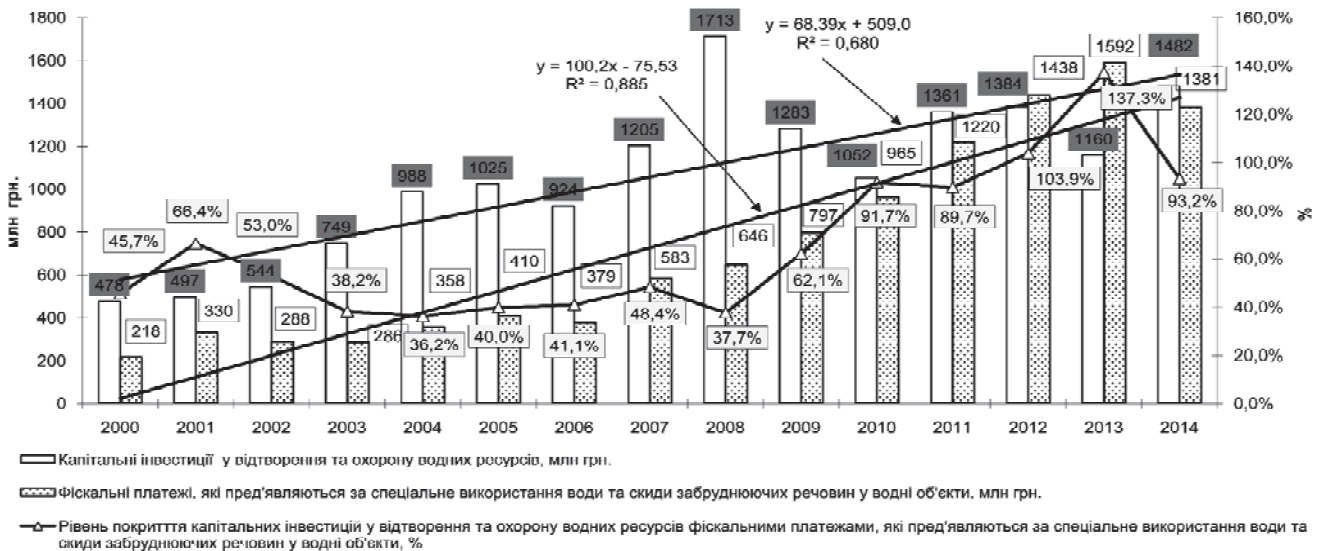

Рис. 2. Динаміка рівня покриття капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів фіскальними платежами, які пред'являються за спеціальне використання води та скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, 2000—2014 рр.

Джерело: розраховано авторами за даними Міністерства фінансів України, Державного казначейства України та Державної служби статистики України.

доохоронних об'єктів підприємствами, установами та організаціями.

Значний детермінуючий вплив на рівень покриття капітальних інвестицій у відтворення водно-ресурсного потенціалу впродовж 2008—2013 рр. здійснювало також номінальне збільшення величини фіскальних платежів, які пред'являються за спеціальне використання води та скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти. Більше того, зростання їх надходжень до Зведеного бюджету України не привело до нарощення капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів, оскільки збір (рентна плата) за спеціальне використання води надходить до загального фонду відповідних бюджетів і не має цільової спрямованості на фінансування проектів модернізації об'єктів водогосподарської та водоохоронної інфраструктури, а також відтворення водно-ресурсних джерел. Рівень покриття капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів фіскальними платежами, які пред'являються за спеціальне використання води та скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти, 2014 року знизився у зв'язку із збільшенням номінальної величини капітальних інвестицій та зменшенням обсягу названих фіскальних платежів.

Аналіз основних тенденцій рівня покриття капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів фіскальними платежами за спеціальне використання води та забруднення водних об'єктів, які акумулюються у Зведеному бюджеті України, дає підстави стверджувати про необхідність їх інституціонального закріплення за статтями витрат, які стосуються відтворення та охорони водних ресурсів. Тим більше, що 2015 року екологічний податок за скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти також не спрямовувався до спеціальних фондів Державного та місцевих бюджетів, що, у свою чергу, ще більше сприятиме нецільовому використанню фіскальних платежів за користування водно-ресурсним потенціалом України.

Враховуючи необхідність конвергенції вітчизняної структури інвестиційного забезпечення відтворення та

охорони водних ресурсів з найкращими закордонними практиками, рівень покриття капітальних інвестицій у відтворення водно-ресурсного потенціалу та модернізацію об'єктів водогосподарської та водоохоронної інфраструктури фіскальними платежами, які надходять до фінансових фондів держави, регіонів і територіальних громад, має наблизитися до рівня 2004 року і супроводжуватися аналогічним збільшенням частки інвестицій, профінансованих як за рахунок власних коштів підприємств-водокористувачів, так і міжнародних фінансово-кредитних організацій, урядів іноземних держав, іноземних підприємницьких структур та інституціональних інвесторів.

Негативним аспектом інвестиційного забезпечення сфери водокористування в Україні є незначна частка портфельного інвестування в загальній структурі інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів та модернізацію водогосподарської інфраструктури, що пов'язується з нерозвиненістю вітчизняного фондового ринку, відсутністю інституціонального забезпечення сек'юритизації водогосподарських активів, неможливістю вільного обороту одержавлених водних та водогосподарських об'єктів, надмірною уніфікованістю форм державно-приватного партнерства щодо передачі прав тимчасового користування об'єктами водогосподарської та водоохоронної інфраструктури, а також природними і штучними водними об'єктами.

Протягом останніх років у структурі інвестиційного забезпечення сфери водокористування відбулися певні зміни, які свідчать про послаблення участі держави і територіальних громад у фінансовому забезпеченні модернізації, реконструкції та технічного переоснащення об'єктів водогосподарської і водоохоронної інфраструктури. Якщо 2006 року частка державного бюджету у структурі капітальних інвестицій на очищення зворотних вод становила 4,6 %, то 2013-го вона знизилася до 0,7 % (рис. 3 та 4), а частка місцевих бюджетів дорівнювала 31 і 2,8 % відповідно.

Структура капітальних інвестицій на очищення зворотних вод у 2006 році

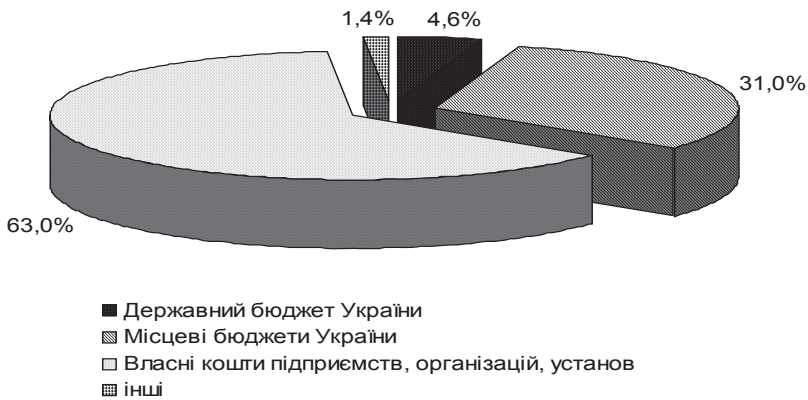

Рис. 3. Структура капітальних інвестицій на очищення зворотних вод, 2006 р.

Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики України.

При цьому значно зросла частка власних коштів підприємств, організацій та установ у фінансуванні капітальних інвестицій на очищення зворотних вод, а саме: із 63 (2006 р.) до 94,8 % (2013 р.). Відбулося також збільшення частки інших джерел фінансування капітальних інвестицій та очищення зворотних вод — відповідно із 1,4 до 1,7 %. Такі зрушення в структурі фінансування капітальних інвестицій на очищення зворотних вод свідчать про те, що центр тяжіння у фінансуванні водоохоронних заходів поступово переміщається в корпоративний сектор унаслідок значного зростання частки власних коштів підприємств, організацій та установ. Зменшення частки державного та місцевих бюджетів є виявленням неспроможності держави та територіальних громад достатньою мірою фінансувати проекти модернізації водогосподарської та водоохоронної інфраструктури, щоб підвищити ефективність очищення зворотних вод.

Незначне збільшення частки інших джерел (коштів іноземних підприємницьких структур, міжнародних фінансово-кредитних організацій, урядів іноземних держав тощо) свідчить про низький рівень інвестиційної привабливості об'єктів водогосподарської та водоохоронної інфраструктури для потенційних вітчизняних та іноземних інвесторів. Це пов'язано з недостатньою інституціональною впорядкованістю відносин щодо володіння, користування та розпоряджання водогосподарськими об'єктами, що не дає можливості їх використати як заставу для отримання кредитних ресурсів від фінансово-банківських установ.

Виходячи з результатів аналізу структури капітальних інвестицій на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод, прикметною ознакою є також висока частка власних коштів підприємств, організацій та установ: 2006 року вона становила 61,9 %, а 2013-го — збільшилася до 89,9 % (рис. 5, 6).

Натомість, частка державного бюджету знизилася з 29,4 до 2,9 % відповідно. Питома вага місцевих бюджетів у 2006 році становила 8,1 %, а у 2013 році знизилася до 6,8 %. Частка інших джерел фінансування капітальних інвестицій на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод дорівнювала 0,7 (2006 р.) та 0,3 % (2013 р.). Такі зрушення у структурі фінансування капітальних інвестицій на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод свідчать про поступове зменшення вагомості державних та регіональних джерел фінансування відтворення й охорони водно-ресурсного потенціалу, що унеможливує достатнє фінансування проектів водоохоронної діяльності, які перебувають поза сферою інтересів корпоративного сектору.

Підсумовуючи результати аналізу змін структури капітальних інвестицій на очищення зворотних вод, а

Структура капітальних інвестицій на очищення зворотних вод у 2013 році

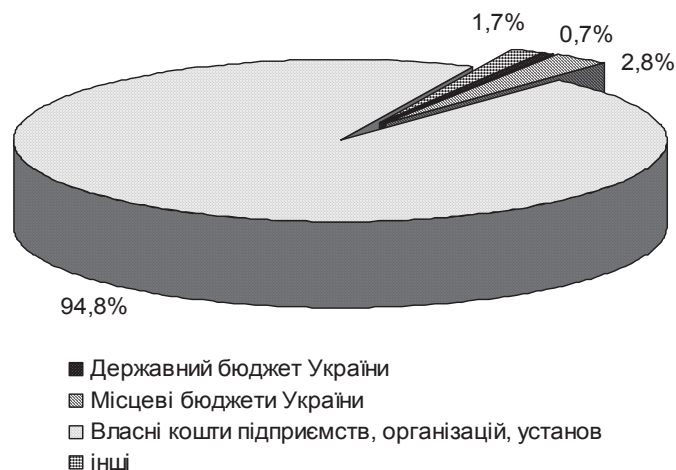

Рис. 4. Структура капітальних інвестицій на очищення зворотних вод, 2013 р.

Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики України.

також захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод можна зробити висновок, що поступово основними суб'єктами інвестиційної діяльності у водогосподарській діяльності стають вітчизняні суб'єкти підприємництва. На жаль, надзвичайно повільно на внутрішній інвестиційний ринок виходять іноземні суб'єкти інвестиційної діяльності, які спеціалізуються на фінансуванні проектів у водопровідно-каналізаційному комплексі, а також у сфері господарського освоєння водно-ресурсного потенціалу. Дієвим стимулом нарощення обсягів фінансування капітальних інвестицій в очищення зворотних вод та відтворення водно-ресурсного потенціалу стане документальна та реальна імплементація водних та водоохоронних директив Європейського Союзу, які передбачають упровадження додаткової кількості технічних регламентів і стандартів дотримання якості води, екологізації питного водопостачання, використання стічних вод і захисту водних об'єктів від нітратів із сільськогосподарських джерел.

Нарощення інвестиційного забезпечення реалізації водогосподарських і водоохоронних проектів потребує диверсифікації джерел інвестування на основі дотримання таких принципів: невиснажливого водокористування; збереження цілісності водогосподарських систем; налагодження партнерських відносин між державою (територіальними громадами) та суб'єктами підприємництва; подолання суперечностей між пріоритетами розбудови водогосподарської інфраструктури і модернізації системи управління водними ресурсами та змінами в інституціональному середовищі водокористування; урахування інституціональних перетворень у сфері сільськогосподарського виробництва в зоні осу-

Структура капітальних інвестицій на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод у 2006 році

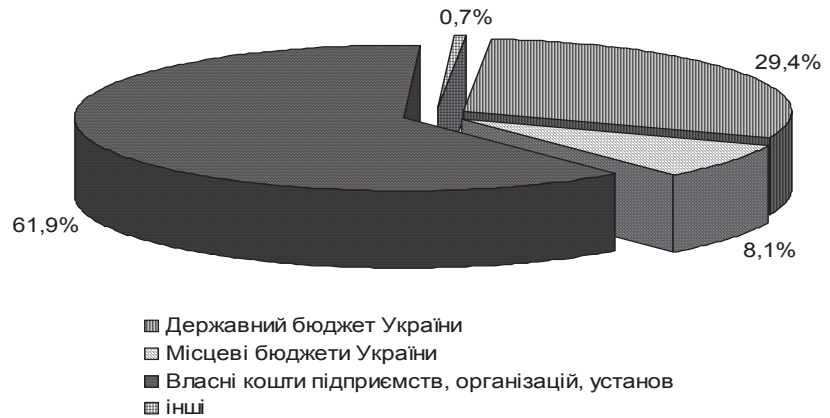

Рис. 5. Структура капітальних інвестицій на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод, 2006 р.

Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики України.

шення та зрошення; інтегрованого управління природними ресурсами [6].

Диверсифікація інвестиційного забезпечення сфери водокористування має передбачати використання наступних джерел фінансування: Державний і місцеві бюджети, в тому числі спеціальні та резервні фонди, а також позабюджетні фонди; власні кошти підприємств, організацій та установ, в тому числі водогосподарських організацій, отримані на основі надання платних водогосподарських та екосистемних послуг; кошти іноземних підприємницьких структур, урядів іноземних держав, міжнародних фінансово-кредитних структур, в тому числі у рамках фінансування глобальних екологічних проектів, передбачених природоохоронними конвенціями; кредитні спілки, фінансово-банківські установи, страхові організації, пенсійні фонди, громадські організації; прибутки, акумульовані в результаті спільної діяльності

Структура капітальних інвестицій на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод у 2013 році

Рис. 6. Структура капітальних інвестицій на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод, 2013 р.

Джерело: розраховано авторами за даними Державної служби статистики України.

суб'єктів водогосподарської діяльності та підприємницьких структур на основі угод державно-приватного партнерства; фінансові ресурси, отримані в результаті продажу облигацій місцевої позики та іпотечного кредитування під заставу земель нероздільно з водогосподарськими об'єктами та гідротехнічними спорудами.

Для збільшення обсягів інвестиційного забезпечення сфери водокористування необхідно реалізувати такі заходи: інституціоналізація нових правил, норм і стандартів водогосподарської та водоохоронної діяльності; комерціалізація надання водогосподарських та екосистемних послуг; корпоратизація державних водогосподарських підприємств та окремих сторін діяльності бюджетних водогосподарських організацій; сек'юритизація водогосподарських активів (мереж гідротехнічних споруд), які перебувають у власності держави і тих, що внаслідок кризових явищ 90-х років стали безгоспними або ж перейшли до приватного власника чи перебувають на балансі місцевих рад; диверсифікація джерел інвестиційного забезпечення.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК

У період 2000—2014 рр. не виявлено чіткої тенденції в динаміці покриття капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів, що розраховувалися як сума капітальних інвестицій на очищення зворотних вод та реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод, фіскальними платежами, які пред'являються за спеціальне використання води та скиди забруднюючих речовин у водні об'єкти. Упродовж 2001—2008 рр. рівень покриття коливався в межах 36,2—66,4 % у зв'язку з макроекономічною стабільністю, яка давала можливість підприємницьким структурам відносно значний обсяг власних коштів спрямовувати на реалізацію водогосподарських та водоохоронних проектів. Саме це спричинило зменшення рівня покриття за рахунок скорочення частки капітальних інвестицій у відтворення та охорону водних ресурсів, профінансованих за рахунок державного та місцевих бюджетів.

Через численні інституціональні обмеження (превалювання державної та комунальної форми власності на водні й водогосподарські активи, надмірну централізацію функцій управління водними ресурсами) неможливо суттєво збільшити обсяги капітальних і фінансових іноземних інвестицій, а також активізувати банківське кредитування щодо надання фінансових ресурсів для відновлення потенціалу зрошувальних і осушувальних систем, реконструкції водопровідно-каналізаційного господарства, упровадження оборотних систем водопостачання, екологічного реінжинірингу природних та штучних водних об'єктів.

Суттєвого нарощення обсягів інвестиційного забезпечення сфери водокористування можливо досягти методами: інституціоналізації нових видів, норм, правил і стандартів водогосподарської діяльності; максимально можливої комерціалізації надання водогосподарських та екосистемних послуг; корпоратизації державних водогосподарських підприємств; сек'юритизації водогосподарських активів, які належать як державі, так і місцевим органам самоврядування та суб'єктам підприємницької діяльності; диверсифікації форм і методів інвестування водогосподарських та водоохоронних про-

єктів, у першу чергу на основі укладання угод державно-приватного партнерства.

Література:

1. Голян В.А. Інвестиційне забезпечення сфери водокористування: інституціональне підґрунтя та галузеві особливості / В.А. Голян, І.І. Андрощук // Економіст. — 2013. — № 8. — С. 36—43.
2. Голян В.А. Інституціональне середовище водокористування: сучасний стан та механізми вдосконалення: монографія / В.А. Голян. — Луцьк: Твердиня, 2009. — 592 с.
3. Жовтоног О. Організаційні засади залучення інвестицій для відновлення та сталого використання меліорованих земель / О. Жовтоног, В. Поліщук, М. Кудін, Т. Семенкова // Водне господарство України. — 2009. — № 3. — С. 35—39.
4. Кожушко Л.Ф. Порівняння альтернативних варіантів інвестування меліоративних проектів з урахуванням погодно-кліматичного ризику / Л.Ф. Кожушко, Н.А. Рокочинська // Актуальні проблеми економіки. — 2004. — № 4. — С. 52—57.
5. Соціально-економічний потенціал сталого розвитку України та її регіонів: націон. доп. / За ред. акад. НАН України Е.М. Лібанової, акад. НААН України М.А. Хвесика. — К.: ДУ ІЕПСР НАН України, 2014. — 776 с.
6. Хвесик М.А. Інвестиційне забезпечення сфери водокористування в умовах поглиблення інституціональних трансформацій: сучасна практика, пріоритети та методи / М.А. Хвесик, В.А. Голян, І.І. Андрощук // Економіст. — 2014. — № 1. — С. 4—13.

References:

1. Holian, V.A. and Androshchuk, I.I. (2013), "Water using field investment: institutional background and sectoral features", *Ukrainian Journal Ekonomist*, vol. 8, pp. 36—43.
 2. Holian, V.A. (2009), *Instytutsional'ne seredovysche vodokorystuvannia: suchasnyj stan ta mekhanizmy vdoskonalennia* [Institutional environment of water use: current status and mechanisms of improvement], Tverdyntia, Luts'k, Ukraine.
 3. Zhovtonoh, O. Polishchuk, V. Kudin, M. and Semenkova, T. (2009), "Organizational foundations of investment attraction for renewal and sustainable using of ameliorations", *Vodne hospodarstvo Ukrainy*, vol. 3, pp. 35—39.
 4. Kozhushko, L.F. and Rokochynska, N.A. (2004), "Comparison of the meliorative projects investment alternatives subject to weather and climate risk", *Actual problems of economics*, vol. 4, pp. 52—57.
 5. Libanova, E.M. and Khvesyk, M.A. (2014), *Sotsial'no-ekonomichnyj potentsial staloho rozvytku Ukrainy ta ii rehioniv* [Socio-economic potential of the sustainable development of Ukraine and its regions], PI IEESD NAS of Ukraine, Kyiv, Ukraine.
 6. Khvesyk, M.A. Holian, V.A. and Androshchuk, I.I. (2014), "Water-using field's investment supplying under the conditions of institution transformations' deepening: modern practice, priorities and methods", *Ukrainian Journal Ekonomist*, vol. 1, pp. 4—13.
- Стаття надійшла до редакції 19.02.2016 р.*